

# *Maraş Halkevi ve Faaliyetleri*

*Nermin GÜMÜŞALAN*

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

GÜMÜŞALAN, Nermin, Maraş Halkevi ve Faaliyetleri. CTAD, Yıl 10, Sayı 19 (Bahar 2014), s. 147-171.

Uyanışı temsil eden kurumlar olarak Cumhuriyet tarihine damgasını vuran Halkevleri, ülkenin sosyal ve kültürel kalkınmasında rol aldığı gibi aynı zamanda da Cumhuriyetin getirdiği değerlerin geniş halk kitlelerine ulaştırılmasında önemli bir misyonu yerine getirmiştir. CHF ilkelerine göre faaliyet gösteren bu kurumlar, partili partisiz herkesi bir araya toplayarak, birleştirecek ve tanıştıracak, eğitim ve kültür yuvaları olarak planlanmışlardır.

Özellikle milli bilinci oluşmuş, birbirini anlayan, seven ve milli ülküye bağlı bir toplum oluşturmayı hedefleyen bu merkezler, 14 şehirde, 19 Şubat 1932 tarihinde faaliyete başlamıştır. 1940'tan sonra ise kurulan Halkodalarıyla Anadolu'nun kent, kasaba hattâ köyelerine kadar çağdaş bilimin ışığını ulaştırmaya çalışmış, yurdun her köşesinde çıkan halkevi dergileriyle de bu ışığın taşıyıcıları olmuşlardır.

Bu anlamda Maraş'ta Halkevi faaliyetleri 1934 yılında Maraş Halkevi'nin kurulmasıyla başlamış ve dokuz dalda faaliyet göstermiştir. Bu faaliyetlerin 1936 yılında Maraş Vilayet gazetesinin Halkevinin yayın organı olması ile birlikte her kesime ulaşması sağlanmıştır. Ancak başlangıçta planlanan üstün hedeflere Maraş'ta tam olarak ulaşamamıştır. Bu durumun nedeni olarak “gelirdeki sıkıntılar, başkanların sık sık değişimi ve bir takım suistimallerin yaşanması” gösterilmiştir. DP'nin iktidara gelmesiyle birlikte 8 Ağustos 1951'de çıkarılan 5830 tarihli yasayla ülke çapındaki Halkevleri kapatılmış ve tüm mal varlıklarına da devlet tarafından el konulmuştur.

*Anahtar Sözcükler:* Maraş, Maraş Halkevi, Halkevleri, Cumhuriyet Halk Fırkası, Maraş Vilayet Gazetesi

GÜMÜŞALAN, Nermin, People's House and its Activities in Maraş Province. CTAD,

Year 10, Issue 19 (Spring 2014), p. 147-171.

People's House is one of the leading institutions of the Republican history as the champions of the awakening. They took part in social and cultural development of the country as well as fulfilling an important task in delivering the values of the new Republic to popular masses. These were planned as educational and cultural homes calling for everybody regardless of any membership to the party as well as encouraging them to get acquainted with each other in accordance with the principles of the Republican's People Party (CHF). The Houses became active in 14 provinces on February 19th, 1932 aiming at raising a society with national consciousness, understanding, affection and devotion to the national ideal. In 1940's the Houses expanded their sphere especially through People's Rooms established in various provinces, cities and even in villages by delivering the light of contemporary science through various journals.

People's House in Maraş province was established in 1934 and consisted of nine branches. Maraş Provincial Newspaper became the journal of People's House in 1936 aiming to spread its activities to popular masses from all segments. However, it was not able to achieve its initially planned superior goals due to the reasons including *shortcomings in the income, frequent changes of the Chairs* as well as *experience of some misuses*. The entire People's Houses were closed down by the Law 5830 of 8 August 1951 in the Democrat Party's rule and their entire property holdings were seized by the government.

*Keywords:* Maraş, Maraş People's House, People's Houses, Republican People's Party, Maraş Provincial Newspaper.

## Giriş

Ülkede 1932 yılından itibaren açılmaya başlayan Halkevlerinin tanım ve amacına geçmeden önce, II. Meşrutiyet döneminden itibaren ülkeye hizmet etmeyi kendisine amaç edinmiş olan ve Türk dernekleri içerisinde de en uzun ömürlü olan Türk Ocağına kısaca değinmekte fayda vardır. Çünkü bu dernek Halkevlerinin kuruluşuna değin oluşturduğu birikimiyle yeni temellerin atılmasında önemli bir dayanak olmuştur.<sup>1</sup>

Türk Ocağı, 12 Mart 1912 tarihinde kurulmuştur. Balkan Harbi sonrası başlayan milliyetçi uyanıştan etkilenildiği belirtilmektedir. 20 Haziran 1911 tarihinde esasları belli edilen ve 1913 yılında İstanbul'da basılan tüzüğüne göre, kuruluş amacı "İslam kavimlerinin başlıca mühimi olan Türklerin, milli terbiye

<sup>1</sup> Kenan Akyüz, "Türk Ocakları", *Bellesten*, C. 1, S.196, 1986, s. 201; İbrahim Karaer, *Türk Ocakları (1912-1931)*, Türk Yurdu Neşriyatı, Ankara, 1992, s. 9; Füsün Üstel, İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği: *Türk Ocakları(1912-1931)*, İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s. 51.

ve ilmi, içtimai, iktisadi seviyelerinin terakki ve itilası ile Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmaktır". Şeklinde açıklanmıştır. Ocağın tüzüğünde üçüncü madde olarak hiçbir siyasi partiye alet olunmayacağı ve siyasetle uğraşılmayacağı yer almıştır. Ancak ocak İttihat ve Terakki Partisi ile Enver Paşa'nın maddi ve manevi yardımı altında gelişmiştir<sup>2</sup>.

Ocağın, belli edilen hedeflere ulaşmak için yapacakları arasında yeni okullar ve kulüpler açmak, buralarda dersler, konferanslar ve halka açık toplantılar düzenlemek, kitaplar ve dergiler yayınlamak, milli serveti korumak ve çoğaltmak üzere değişik meslek gruplarından uzmanlara danışarak, milli iktisada ve ziraata yol göstermek ve bu alanlardaki kuruluşların doğup yaşamalarına yardımcı olma<sup>3</sup>.

Bu hedeflerle işe başlayan Türk Ocağı, kısa süre içerisinde yurdun birçok yerinde şube açmış ve bu şubelerin, üniversite ve gençlik çevrelerinde etkili olmasını sağlamıştır. Ocaklarda, Osmanlı Devletinin sorunları tartışılmış ve azınlıkların ayrılıkçı çabalarına Türkçü yaklaşımlarla çözümler aranmıştır. Ocaklar, Kurtuluş Savaşında da etkin rol oynamış, işgalleri protesto için düzenlenen mitinglere öncülük edilmiş, ulusal direnişe de katkıda bulunmuşlardır. Ancak Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluşu ile gelişen olaylar, ocakları bir yönüyle eski düzenin özlemine duyan ya da Türk dünyası birliğini düşleyenlerin dayandıkları bir kuruluş haline getirmiştir<sup>4</sup>. Böylece Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 1927 yılında düzenlediği büyük kongrede Türk Ocakları Genel Başkanı Hamdullah Suphi'nin karşı koymasına rağmen kabul edilen yeni parti tüzüğüyle Türk Ocakları da partinin denetiminde birer kuruluş sayılmıştır<sup>5</sup>.

Milli ve çağdaş bir devlet kurmak için 1923-1930 yılları arasında gösterilen çabalar birçok siyasi ve dini içerikli direnme ile karşılaşmıştır. Özellikle Menemen'de Kubilay Olayının yaşanması, milli bir devletin hızla kurulup yerleşmesini kolaylaştırmak, bu amaca yönelik çalışmaları yaymak ve ülke genelinde benimsetmek gereğini bir kez daha ortaya koymuştur. Bu amaca yönelik olarak Atatürk, 24 Mart 1931 tarihinde vermiş olduğu beyanatında, "aynı cinsten olan kuvvetler, müşterek gaye yolunda birleşmelidirler" demiştir<sup>6</sup>. Nitekim 10 Nisan 1931 tarihinde toplanan Türk Ocakları olağanüstü kurultayı,

<sup>2</sup> Şevket Süreyya Aydemir, *Makedonya'dan Ortaasya'ya Enver Paşa, C. II, (1908-1914)*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1971, s. 470; Akyüz, "Türk Ocakları", s. 202-203.

<sup>3</sup> Akyüz, "Türk Ocakları", s. 202-203.

<sup>4</sup> Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi, Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)*, 3. Kitap İkinci Bölüm, Bilgi Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2010, s. 82.

<sup>5</sup> Mete Tunçay, *T.C.'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)*, 3. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul, 1992, s. 296; Karaer, *Türk Ocakları (1912-1931)*, s. 32, 36, 37.

<sup>6</sup> Akyüz, "Türk Ocakları", s. 208-209.

Türk Ocakları Derneğinin kapatılmasına ve derneğin sahip olduğu bütün haklarını Cumhuriyet Halk Fırkasına devrine karar verilmesini önermiş, öneri oy birliği ile kabul edilmiştir. Böylece 257 şubesi bulunan Türk Ocakları derneği kapatılmış, tüm mal varlıkları CHF'na devr edilmiştir<sup>7</sup>.

Bundan sonra teorik planda değil filen yurdun ilçesine, bucağına, köyüne kadar girip halkla doğrudan doğruya kaynaşacak ve ona yeni devletin yaptığı yenilikleri anlatacak büyük kuruluşların varlığına ihtiyaç duyulduğu fark edilmiştir. Halkevleri işte bu ihtiyaçtan doğmuştur<sup>8</sup>. CHF, 1931 Kurultayından sonra yurt genelindeki etkinliğini arttırmak amacıyla çok önemli bir yan kuruluş olarak Halkevlerinin ve Halkodalarının açılmasına karar vermiştir. Partiye bağlı bir yan kuruluş olarak açılan Halkevleri, partinin ana dayanaklarından olan Halkçılık Programının bir gereği sayılmıştır. Mustafa Kemal bu kuruluşlarla partinin bütün yurttaşlara kucağını açmasını “sosyal ve kültürel bir devrim” olarak değerlendirmiştir<sup>9</sup>.

İlk Halkevi 19 Şubat 1932’de Ankara’daki eski Türk Ocağı binasında açılmıştır<sup>10</sup>. Düzenlenen törende konuşan CHF Genel Sekreteri Recep Peker, halkevlerinin kuruluş amacını: “CHF’nın halkevleriyle takip ettiği gaye, milleti şuurlu, birbirlerini anlayan, birbirlerini seven, ideale bağlı bir halk kütlesi halinde teşkilatlandırmaktır”<sup>11</sup> şeklinde açıklamıştır.

Halkevi yönetmeliğinin birinci maddesine göre ise kuruluşun amacı: “kalplerinde ve dimağlarında memleket sevgisini mukaddes ve ileri yürüten yüksek bir heyecan halinde duyanlar için toplanma ve çalışma yeridir” şeklinde tanımlanmıştır. Dönemin Başbakanı İsmet Paşa’ya göre ise:

*“Halkevleri, vatandaşların külfetsiz toplanacakları yer olduğu gibi, vatandaşların memleket ve millet işlerini bilhassa memleketin yüksek kültür işlerini, düşündükleri gibi zahmetsiz konuşabilecekleri bir yerdir. Halkevleri siyasi bir müesseseye değildirlir. Sosyal ve kültürel kurumlardır. Halkevleri bizim anlayışımıza göre, Türk vatanında, Türk Cumhuriyetinde, ahlak, ilim ve anlayış meşhurlarının tatbik edildiği, ızah olunduğu, genişletildiği ve kökleştirilip yerleştirildiği yerlerdir”*.<sup>12</sup>

<sup>7</sup> Turan, *Türk Devrim Tarihi*, s. 84; İbrahim Karacı, *Türk Ocakları (1912-1931)*, s. 39.

<sup>8</sup> Akyüz, “Türk Ocakları”, s. 208.

<sup>9</sup> Şerafettin Turan, *Kökleri Ulusal Direnişe Dayanan Bir Devrim Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi*, Tüses Yayınları, İstanbul, 2000, s. 43.

<sup>10</sup> Turan, *Türk Devrim Tarihi*, s. 85; CHP, XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara, 1948, s.8; Şerafettin Zeyrek, *Türkiye’de Halkevleri ve Halkodaları*, Anı Yayınları, Ankara, 2006, s.23; Anıl Çeçen, *Atatürk’ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Çağ Yayınları, İstanbul, 2000, s. 95.

<sup>11</sup> Tefvik Çavdar, “Halkevleri”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul, 1983, s. 878; Çeçen, *Halkevleri*, s. 95.

<sup>12</sup> Zeyrek, *Türkiye’de Halkevleri ve Halkodaları*, s. 18.

Böylece Halkevleri, kültürel amaç olarak folklor ve otantik Türk hayat tarzına dayanan bir ulusal kültürün oluşturulması için çalışırken aynı zamanda da kırsal kesimde yaşayan mümkün olduğu kadar çok insana, cumhuriyetin ilkelerinin yaygınlaştırılması ve bu ideolojiye sahip çıkan bireylerin yetiştirilmesini hedeflemiştir. Ayrıca halkın bu ideoloji sayesinde modern ve siyasal bir kimlik oluşturmaya da yardım edilmiştir.<sup>13</sup>

İlk olarak Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, İstanbul, Eskişehir, İzmir, Konya, Van ve Samsun olmak üzere 14 şehirde kurulmuş<sup>14</sup> olan halkevlerinde öncelikli hedef, Türk devriminin yolunda yürümek, devrim fikirlerinin yayılmasına ve benimsenmesine çalışmak, yeni bir milli sanat, yeni bir milli dünya görüşüne ve kültüre sahip olmaktır. Millet Hayatındaki bu geniş ve feyizli hareket bir nevi yeniden doğuş olarak kabul edilmiştir. Anlaşılacağı üzere yeni bir toplum ve yeni bir hayatın kurulması amaçlanmıştır. Bu yeni hayat ile birlikte topluma birtakım yeni alışkanlıklar, davranış ve düşünüş biçimleri, sanat ve müzik zevki ile eğlence biçimleri kazandırmak hedeflenmiştir. Yeni hayatın amaçlanan niteliği ise hem medeni hem de milli olmasıdır. Toplumun öğreticisi olan halkevleri, telkin ve terbiye ile toplumu eğitip, halka doğru tezleri aşlamakla yükümlü tutulmuşlardır.<sup>15</sup>

Çalışmalarını dokuz dalda yürüten Halkevleri, ilk açıldıkları dönemlerde bu çalışma alanlarını “şube” olarak adlandırmışlardır. İki anlama gelen “şube” kavramının ilki, Halkevlerinin çalışma yaptığı dokuz alanı, ikincisi ise Halkevlerinin ülke çapında örgütlenme aşındaki her bir birimini ifade etmektedir. İfadelerin karışıklık yaratmasından ötürü daha sonra çalışma alanları için “kol” tabirini kullanmışlardır.<sup>16</sup> Çalışma alanlarının dokuz tane olması Reşit

<sup>13</sup> Kemal H. Karpat, *Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji*, 3.Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul 2009, s. 333; Zeki Ankan, “Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi*, C. 6, S. 23, Ankara, 1999, s. 261; Nuray Bayraktar, *Halkevlerinin ülke kültürüne, insanın gelişimi ve dönüşümü açısından katkıları ve öneriler*, Halkevleri Yayınları, Ankara, 1999, s. 15.

<sup>14</sup> Çeçen, *Halkevleri*, s. 100; Zeyrek, *Türkiye’de Halkevleri ve Halkodaları*, s. 23; Oğuz Temizhan, *Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri*, (Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006, s. 30; Ceyhan Polat, *Halkevlerinden Bir Kesit Bolu Halkevi(1932-1969)*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2010, s. 14.

<sup>15</sup> CHP, *Halkevleri ve Halkodaları*, s.4; Bayraktar, *Halkevleri,ülke kültürü..*, s.86; Neşe G. Yeşilkaya, *Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık*, Ankara, 2003, s. 61; Oğuz Temizhan, *Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri*, (Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006, s. 30.

<sup>16</sup> Çeçen, *Halkevleri*, s.104, 105, 106; O. Temizhan, *Halkevleri ve Eğitim*, s. 54.

Galip'e göre güzel bir tesadüf olarak görülmüştür. Çünkü Türklerde eski zamanlardan beri dokuz sayısı kutlu olarak kabul edilmiştir.<sup>17</sup>

Halkevleri, eğitim faaliyetlerini bu dokuz şubede farklı yıllarda çıkarılan tüzük ve yönetmeliklere göre aldıkları farklı isimlerle gerçekleştirmişlerdir. İlk kurulduklarında faaliyette bulunan şubelerin isimleri; Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Temsil Şubesi, Spor Şubesi, İçtimai Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi, Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, Köycüler Şubesi, Müze ve Sergi Şubesi olarak belli edilmiştir<sup>18</sup>. 1935 yılına gelindiğinde ise faaliyet gösteren bu şubelerin bir kısmının isimleri değiştirilmiş ve Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi, Ar Şubesi, Gösteri Şubesi, Spor Şubesi, Sosyal Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi, Kitapsaray ve Yayın Şubesi, Köycülük Şubesi, Müze ve Sergi Şubesi olarak devam etmiştir<sup>19</sup>.

### **Maraş Halkevi'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri**

Maraş Halkevinin kuruluş ve faaliyetlerine geçmeden önce 1923 yılından 20.02.1934 halkevi kurulana kadar şehre hizmet etmiş olan Türk Ocağının faaliyetlerine kısaca değinmekte fayda görülmüştür<sup>20</sup>. Maraş Türk Ocağının kuruluşu ile ilgili olarak rastladığımız ilk tarih Cumhuriyetin ilanından sonra Aralık 1923'te olmuştur. Bu tarihte Ankara Türk Ocağına emvali metrukeden (terk edilmiş mal) bina tahsis edildiği ve aynı şekilde de birçok şehirde kurulan ya da kurulacak olan ocaklar için emvali metrukeden bedeli mukabilinde bina tahsis edildiği anlaşılmaktadır ki Maraş 'ta bu illerin içinde sayılmıştır<sup>21</sup>. Daha sonra Maraş Türk Ocağının ismi 23 Nisan 1924'te yapılan Türk Ocaklarının I.Kurultayında geçmiştir. Bu kurultaya Maraş Türk Ocağı da katılmıştır. Kurultayın zabıtlarında Maraş Türk Ocağı delegesinin, Divan-ı Muhasebat Murakıplarından Nusret Bey olduğu belirtilmiştir<sup>22</sup>. Maraş Türk Ocağının kuruluşuyla birlikte diğer ocaklar gibi esasta ulaşılmak istenen millî gayeler için pek çok faaliyette bulunulduğu ancak bütçe konusunda birtakım sıkıntılardan

<sup>17</sup> Çavdar, *Halkevi*, s. 880.

<sup>18</sup> *CHP Halkevi Talimatnamesi*, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, 1932, s.3-5; Zeyrek, *Türkiye'de Halkevi ve Halkodaları*, s.45; Birgül Bozkurt, *Cumhuriyet Halk Partisi'nin Eğitim Politikaları (1923-1950)*, (Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), İzmir, 2007, s. 185.

<sup>19</sup> *Halkevinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası*, Ulus Basımevi, Ankara, 1936, s. 90.

<sup>20</sup> *BCA, CHP*, Fon: 490.0.1 Yer No: 496.1997.3; Hediye Tütiz, *Cumhuriyet Döneminde Halkevinin Eğitim ve Tarih Çalışmaları 1932-1951, (Akdeniz Bölgesi Örneği)*, (Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana 2012, s. 199.

<sup>21</sup> Karaer, *Türk Ocakları (1912-1931)*, s. 24,25.

<sup>22</sup> Üstel, *Türk Ocakları (1912-1931)*, s. 165.

olduğu anlaşılmaktadır. Ocağın 1927 yılı itibariyle bütçesi 2.423 iken bir yıl sonraki bütçesinin 2.040'a düştüğü kaydedilmiştir<sup>23</sup>.

Ocağın şehirdeki faaliyetlerine gelince öncelikle Türk Ocaklarının amaçlarından biri milli iktisadın gerçekleştirilmesi olduğu için genellikle ilk planda halkın memleket ekonomisine hâkim olması için yapılan çalışmalar fark edilmektedir. Bu amaçla ticarete altın yerine para kullanılması için tüccarların aydınlatıldığı, sermaye sahibi kişileri bir araya getirerek Rençber Birliği A.Ş.'nin kurulduğu belirtilmektedir<sup>24</sup>.

Ocağın faaliyetleri arasında eğitim alanında çalışmalarda yer almıştır. Özellikle Türk Ocakları Merkez Heyeti Mustafa Kemal'in 16 Ağustos 1928 tarihli Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde yayınlanan yazı değişikliği ile ilgili düşüncelerini açıklamasının ardından 10 gün içerisinde yeni alfabe baskılarını hazırlayıp bir tamimle birlikte ocaklara göndermiş ve hızla Türk Ocakları yeni alfabeyi öğretmek üzere kurslar açmışlardır. Maraş Türk Ocağı da 1928 yılının Eylülünde yeni alfabeyi öğretmek adına kurs açmıştır Aynı zamanda gençleri kahveden kurtarmak için bir kütüphane inşası için de çalışmalar yapılmıştır<sup>25</sup>.

Ocağın sporu teşvik konusunda da çalıştığı özellikle ata sporumuz olan güreş için ocağın bahçesine bir "Güreş Meydanı" yaptırdığı bildirilmektedir. Halkın özellikle tatil günü olan Cumaları burada eğlenmeleri istenmiştir. Teşvik amaçlı Cuma günleri halk davul ve zurna ile toplanıp spor yapmaya teşvik edilmiştir<sup>26</sup>.

Ancak bir süre sonra Türk Ocakları, İttihat ve Terakkinin kurduğu ulusçu yaklaşımdan uzaklaşarak cumhuriyet döneminde olayı ırkçı boyutlara taşımışlar ve işi faşizm hayranlığına kadar götürüp Mussolini'yi bir halk kahramanı olarak gösteren konuşmalar yapmışlardır. Halkı da bu yönde etkilemeye başlayan Türk Ocakları, Atatürk ve kadrosunun ülkeyi devrimler doğrultusunda düzenlemesine engel teşkil eder görünmüşlerdir. Özellikle Ocağın idari kadrosunun birbiriyle anlaşamaması ve Serbest Cumhuriyet Fırkasına olan yakınlıkları sebebiyle Ocak üzerinde bir takım düzenlemeler yapılması zaruri kabul edilmiştir. 10 Nisan 1931 tarihinde Türk Ocakları olağanüstü kurultayı oy birliğiyle Türk Ocakları Derneğinin kapatılmasına ve derneğin sahip olduğu bütün haklarını Cumhuriyet Halk Fırkasına devrine karar vermiştir. 1932 yılından itibaren de Halkevleri kurulmaya başlamıştır<sup>27</sup>.

---

<sup>23</sup> Üstel, *Türk Ocakları (1912-1931)*, s. 319.

<sup>24</sup> "Maraş Türk Ocağı", *Türk Yurdu Dergisi*, No.1, C.I, Teşrin-i Sani 1340 ( Kasım 1924 ), s.80; Karaer, *Türk Ocakları (1912-1931)*, s. 162

<sup>25</sup> Karaer, *Türk Ocakları (1912-1931)*, s. 74, 75.

<sup>26</sup> Maraş Türk Ocağı", *Türk Yurdu Dergisi*, No.1, C. I, Kasım 1924, s. 80.

<sup>27</sup> Üstel, *Türk Ocakları (1912-1931)*, s. 323; Çeçen, *Halkevleri*, s.86; Turan, *Türk Devrim Tarihi*, s.83; Karaer, *Türk Ocakları (1912-1931)*, s. 39.

Maraş Halkevinin kuruluş tarihi kayıtlara 20.02.1934 olarak geçmiştir<sup>28</sup>. Halkevi Reisi aynı zamanda Fırkanın da reisi olan Burdur Mebusu Halit Onaran olmuştur<sup>29</sup>. Halkevi binası olarak, 1936 yılında Maraş Halkevi ve Partinin kullandığı binanın, o yıllarda Trahom hastanesi olarak kullanılan bina ile yer değiştireceği gerekli tadilatlar için çalışmaların başlatıldığından bahsedilmektedir<sup>30</sup>.

Maraş Halkevi'nin kuruluşuyla birlikte oluşturduğu şubeler; Dil, tarih ve edebiyat, ar, gösterit, spor, sosyal yardım, halk dershaneleri ve kurslar, kitapsaray ve yayın, köycülük, müze ve sergi şubeleridir. Kısa sürede çalışmaya başlayan şubelerin bir yıl içerisinde yapmış olduğu faaliyetler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi: Farklı konularda 20 konferans vermiştir.
2. Ar Şubesi: 18 konser, 53 tedansan<sup>31</sup>, 5 şölen, 6 nişan töreni yapmış, bu toplantılara 14.008 vatandaş katılmıştır.
3. Gösterit Şubesi: 12 gösteri yapmıştır.
4. Spor Şubesi: Bir spor yurdu açmış, 3 futbol, 1 voleybol, birkaç kez güreş müsabakaları düzenlemiş ve iki günlük bir atlı gezinti yapmıştır.
5. Sosyal Yardım Şubesi: Çarşafaları kaldırmış, 15 yoksul kadına manto dağıtmıştır.
6. Halk Dershaneleri ve Kursları Şubesi: Öğrencilere riyaziye ve Almanca dersleri vermiş, biçki, dikiş, çiçek ve şapka kursu açmıştır.
7. Kitapsaray ve Yayın Şubesi: Bir okuma evi ve kitapsarayı açmış, buralardan 13.302 vatandaş faydalanmıştır.
8. Köycülük Şubesi: On köyde Köy Kanunu'nu halka anlatmış ve tatbikine yardımcı olmuştur.
9. Müze ve Sergi Şubesi: Tarihi araştırmalarda bulunmuştur<sup>32</sup>.

<sup>28</sup> BCA, CHP, Fon: 490.01 Yer No: 496.1997.3; Hediye Titiz, *Cumhuriyet Döneminde Halkevlerinin Eğitim ve Tarih Çalışmaları 1932-1951, (Akdeniz Bölgesi Örneği)*, (Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana 2012, s.199; *Maraş*, Sayı 47, 31 Temmuz 1934, s. 2.

<sup>29</sup> *Maraş*, Sayı 48, 7 Ağustos 1934, s. 3.

<sup>30</sup> *Maraş*, Sayı 140-1, 4 Haziran 1936, s. 3.

<sup>31</sup> Hanımların ve beylerin, geceleri dışarıya çıkamadıkları dönemlerde özellikle cumartesi ve pazar öğleden sonraları evlerde yapılan alkolsüz tanışma ve kaynaşma partilerine 20. yüzyıl başlarında verilen ad. Danslı çay partisi.; Bkz. Yaşar Çağbayır, Ötüken Sözlük, Ötüken Yayınları, C. 5, İstanbul, 2007, s. 4670 ve ayrıca bkz. Mustafa Nihat Özön, *Türkçe-Yabancı Kelimeler Sözlüğü*, İnkılap Kitapevi, İstanbul, 1962, s. 221.



	Dil Tarih Edebiyat	Ar	Gösterit	Spor	Sosyal Yardım	Halk Dershane ve Kursları	Kitapsaray Yayın	Köycüler	Müze Sergi
Avukat	1	-	-	-	2	1	-	-	-
Doktor	-	-	-	-	5	-	-	-	-
Öğretmen	14	11	19	2	4	3	-	16	1
Tecimen (Tüccar)	-	4	-	7	16	1	5	2	8
İşçi	1	22	5	26	26	3	4	9	9
Çiftçi	2	-	-	10	75	7	8	44	-
Güzel Sanatlar	-	13	-	-	3	-	-	-	-
Görevliler	1	31	2	-	-	8	8	38	4
Bayan	3	3	-	-	18	-	-	-	-
Bay	16	78	26	201	217	23	25	109	22
Yekûn	19	81	26	201	234	23	25	109	22

**Tablo 1: 1935 Yılı Faaliyet Raporuna Göre, Maraş Halkevi Şubelerinde Kayıtlı Olan Kişi Sayısı ve Meslek Grupları** <sup>33</sup>

Yine 1935 yılında Maraş Halkevi Yönetim Kurulu, 31 toplantı yapmış ve 219 katılımcı sağlamıştır. Komiteler, 51 toplantı ile 128 katılımcı toplamış, şubelerin düzenlediği 19 toplantıya ise 420 kişi katılmıştır. Şehrin kalkınmasında önemli rol oynayacak olan kitapsarayında toplamda 452 kitap yer almış, bu kitapları bir yıl içerisinde okuyanların sayısı ise 1.249'a ulaşmıştır.

Şubelerin bireysel olarak faaliyetlerine bakıldığında Gösterit Şubesi, 12 gösteri düzenlemiş ve bu gösterilere 4.187 kişi katılmıştır. Şehrin henüz sineması olmadığı için sinema gösterimi yapılamamıştır. Aynı yıl içerisinde şube, 6 konferans vermiş 2.107 kişi bu konferanslardan faydalanmıştır.<sup>34</sup>

Yine bu yıl içerisinde Halkevi tarafından 10 kongre düzenlenmiş, bu kongrelere 870 kişi katılmıştır. Şehirde verilen 3 baloya 900 kişi dâhil olmuş, yapılan 18 şölene 245 kişi gelmiş, 2 tane nişan ve nikâh töreni yapılmış, 150 kişi

<sup>32</sup> *Halkenlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası*, Ankara, 1936, s. 90.

<sup>33</sup> *Halkenlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları*, s. 126-190.

<sup>34</sup> *Halkenlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları*, s. 196-207.

davete katılmıştır. Şehirde 1935 yılı içerisinde çaylı dans toplantısı düzenlenmemiştir.<sup>35</sup>

Halkevlerinin düzenlediği sergiler ve sportif faaliyetler içerisinde, Maraş Halkevi, 7 defa gezi düzenlemiş ve bu gezilere 126 kişi katılmıştır. 25 kişinin katılımı ile bir defa ders yapılmış, 5 kez köylere gezi düzenlenmiş ve 90 kişinin katılımı sağlanmıştır. Özel günlerden olan bayramlar için 5 defa tören düzenlenmiş ve bu törenlere 3.170 kişi katılmıştır.<sup>36</sup>

1936 yılı içerisinde Maraş Halkevi çalışmalarına devam etmiştir. Bu yıl içerisinde Halkevi Şubelerinin yapmış olduğu faaliyetleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi: Çeşitli konularda 15 kadar konferans vermiştir. Bu konferanslara 2.920 vatandaş katılmıştır.
2. Ar Şubesi: 13 konser vermiş ve 48 tedansan, bir nişan töreni yapılmış ve bu toplantılarda 5.602 vatandaş bulunmuştur.
3. Gösterit Şubesi: 12 gösterit verilmiş, 9.240 vatandaş katılmıştır.
4. Spor Şubesi: Üç spor kulübü açılmıştır. Bu kulüpler Maraş güreş cemiyetini oluşturmuş, her hafta pazar günleri memleketin birçok gencinin katılımıyla faaliyetlerde bulunmuşlardır.
5. Sosyal Yardım Şubesi: Bu şube Maraş'ta çarşaf ve peçeyi kaldırmış, yoksul kadınlara 135 manto vermiş ve ayrıca da Halkevinde haftada bir defa parasız hasta bakılması işini temin etmiştir.
6. Halk Dershaneleri Şubesi: Bu şube Halkevi salonunda zehirli gazlar ve bunlardan korunma hakkında kurs açmış ve bu kursa 120 vatandaş katılmıştır. Ayrıca iki okuma evi ile iki de millet mektebi açılmıştır.
7. Kitapsaray ve Yayın Şubesi: Bu şube Cumhuriyet Halk Partisi'nin ve Kültür Bakanlığı'nın hediye ettiği kitaplarla kitapsaray mevcudunu arttırmıştır. Mevcut kitaplardan 1.076 vatandaş faydalanmıştır. Bundan başka Maraş İli Coğrafyası isimli bir kitap hazırlanmış ve tetkik edilmek üzere CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilmiştir. Aynı zamanda Maraş İli gazetesi de Halkevi bünyesinde çıkarılmaya başlanmıştır.
8. Köycülük Şubesi: Bu şube köylere çeşitli geziler düzenleyerek köylerin kalkındırılması konusunda halkı bilgilendirmiştir.
9. Müze ve Sergi Şubesi: Tarihi araştırmalarda bulunmuştur.
10. Halkevi Yönetim Kurulu: 31 defa toplanmış ve faydalı kararlara imza atmıştır.

<sup>35</sup> *Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları*, s. 216-217.

<sup>36</sup> *Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları*, s. 226-227, 236-237.

Maraş için 1936 yılı içerisinde gerçekleşen ve önemli olaylar arasında sayılanlardan biri, Parti ve Halkevi başkanı Halit Onaranın, Halkevi talimatnamesine göre, “Halkevi başkanlığına Parti il yönetim kurulu üyeliğinde bulunanlardan birinin seçilmesi” maddesi uyarınca görevinden ayrılması ve yerine Halkevi ve parti başkanlığına şehrin valisi olan Adli Bayman’ın seçilmesidir<sup>37</sup>. Uzun süre görevde kalmayan vali yerini 30 Ağustos 1936 tarihinde yeni vali, parti başkanı ve halkevi başkanı olarak atanan Salih Cemal Gülen’e bırakmıştır<sup>38</sup>. Aynı yılın Ekim ayında valilerin Halkevi işlerini kontrol vaziyetinde kalmalarını sağlamak için halkevi başkanlıklarını üzerlerine almaları uygun görülmemiş ve halkevi tüzüğü gereğince il yönetim kurulunda yapılan seçimle Salih Cemal Gülen’in yerine Halkevi başkanlığına Nedim Kilisli seçilmiştir<sup>39</sup>.

Yine aynı yılın önemli görülen gelişmelerinden bir diğeri, Halkevlerinin kuruluşu münasebetiyle yapılan törenlerde, yurdun pek çok yerinde yeni Halkevlerinin açılacağı duyurusunun olmasıdır. Mevcutları 103’e ulaşmış olan Halkevlerine, 32 tane daha eklenmesiyle 135’e ulaşacağı bildirilmiştir ki yeni Halkevlerinden birisinin, Elbistan’a açılacak olması, Maraş için önemli bir gelişmedir<sup>40</sup>. Bu yıl CHP yurdun her tarafında halka bilgilendirici konferanslar vermek üzere milletvekillerini görevlendirmiştir. Bu vekillerden biri olan Aydın Milletvekili Adnan Menderes, Maraş Halkevinde konferans vermek üzere şehre gelmiştir. Halkevi salonunda verilen iki konferansta da halkın katılımı yoğun olmuştur. İlerleyen yıllarda başbakanlık koltuğuna oturacak olan Adnan Menderes’in Türk varlığının dayandığı iki temel olan “İnkılâp ve İstiklal” konu başlığıyla konuşması çok ilgi görmüş ve Maraş gazetesinde tam metin olarak verilmiştir. Bütün okuyucuların dikkatle okuması konusunda da not düşülmüştür<sup>41</sup>.

Şehirde çok arzu edilen ama bir türlü açılmayan Maraş Sineması da 1936 yılı içerisinde faaliyete geçmiştir. Halkevi bahçesinde işlemeye başlayan sinemada gösterilen ilk film “*Vatandaş Silah Başında*” olmuş ve halk tarafından çok rağbet görmüştür.<sup>42</sup> Temmuz ayı içerisinde Halkevi Gösterit Şubesi “*Mavi Yıldırım*” isimli bir piyesi büyük bir başarıyla sunmuş ve iki gece arka arkaya gösterilmiştir. Her seferinde salonda 300 kişi yer almıştır.<sup>43</sup>

<sup>37</sup> Maraş, Sayı 144-5, 2 Temmuz 1936, s. 1

<sup>38</sup> Maraş, Sayı 153-14, 3 Eylül 1936, s. 1

<sup>39</sup> Maraş, Sayı 157-18, 1 Ekim 1936, s. 7.

<sup>40</sup> Maraş, Sayı 126, 20 Şubat 1936, s. 2.

<sup>41</sup> Maraş, Sayı 136, 7 Mayıs 1936, s. 1.

<sup>42</sup> Maraş, Sayı 141-2, 11 Haziran 1936, s. 2.

<sup>43</sup> Maraş, Sayı 146-7, 16 Temmuz 1936, s. 3.

Gösterit Şubesi, Kasım ayında “*Himmetin Oğlu ve Mabcuplar*” piyesini temsil etmiş<sup>44</sup>, Kurslar Şubesi ise hem Halkevinde hem de Kurtuluş ilkokulunda iki millet mektebi dershanesinin açılmasına önyak olmuştur.<sup>45</sup> Maraş Halkevinde heyecan uyandıran bir diğer gelişme ise Halkevine alınacak olan Filibe marka (535) A model bir radyo olmuştur.<sup>46</sup>

Yüksek hedeflerle görev yapan Maraş Halkevi Yönetim Kurulu, kuruluşundan 1936 yılı sonuna dek yapılan çalışmaları kendi içerisinde değerlendirmiş, Türk’ün medeniyet tarihinde layık olduğu yüksek mevkiye ulaşması için yeterli görmemiştir. Yapılan bu çalışmalar Maraş halkının beklenen kültür düzeyine erişmesi için de yeterli görülmemiştir. Maraş Halkevi çalışmalarının istenen seviyede olmamasını bir yıl içerisinde dört başkan değiştirmesine ve bütçesinin kısıtlı olmasına bağlamıştır.<sup>47</sup>

1937 yılında Maraş Halkevi şubeleri, şehrin kalkınması ve halkın bilgilendirilmesi yönünde faaliyetlerine devam etmişlerdir. Halkevi başkanı olarak 7 Ocak 1937 tarihi itibarıyla Rıza Çukadar seçilmiştir<sup>48</sup>. Bu yıl içerisinde şubelerin yapmış olduğu çalışmalar ise şöyledir:

1. Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi: Kendisini ilgilendiren pek çok konuda konferans vermiştir. Ayrıca şubenin başkanı olan Ortaokul Tarih Öğretmeni B.Emin Oktay, Maraş İli Coğrafyası adında şehir için önemli bir eser hazırlamıştır. Eserin basılıp yurt çapında dağıtılması için CHP Genel Sekreterliği’nden onay istenmiştir.
2. Ar Şubesi: Bu şubede bulunan Halkevi Bاندosu önceki seneye nazaran mevcudunu arttırmıştır. Şube haftada bir gün halka bedava keman ve diğer müzik aletleriyle eğitim vermiştir. Halkevinin müzik kolu arkadaşları da bu şubede çalışmışlardır. Farklı etkinliklerde ve haftada iki defa aile meclislerinde sevilen parçaları çalmışlardır. Şube bir yıl içerisinde 7 konser, 42 tedansan, 1 nişan töreni yapmıştır. Bu konser ve törenlere 7.878 kişi katılmıştır.
3. Gösterit Şubesi: Çalışan üyelerin hemen hemen tamamı öğretmenlerden meydana gelmiştir. Toplantı salonunun sahnesi olmamasına rağmen şartları zorlayarak fedakârca çalışmışlardır. Diğer bazı şubelerin katılımıyla yakın komşu şehirlerde ve Maraş’ın ilçelerinde gösteri sunmuşlardır. Bir yıl içerisinde 9 gösteri yapan şube 3.382 vatandaşa ulaşmayı başarmıştır.

<sup>44</sup> *Maraş*, Sayı 163-24, 12 Kasım 1936, s. 1.

<sup>45</sup> *Maraş*, Sayı 164-25, 19 Kasım 1936, s. 2.

<sup>46</sup> *Maraş*, Sayı 158-19, 8 Ekim 1936, s. 1.

<sup>47</sup> *Maraş*, Sayı 177-38, 4 Mart 1937, s. 6.

<sup>48</sup> *Maraş*, Sayı170-31, 7 Ocak 1937, s. 1

4. Spor Şubesi: Şehirde henüz bir spor alanı olmamasına rağmen şube faaliyet göstermiştir. Öncelikle oluşturulan Güreş Topluluğu hafta sonları çalışmalarıyla büyük rağbet görmüştür. Daha sonra Avcı Topluluğu oluşturulmuş ve haftada bir gün ava çıkılmıştır.
5. Sosyal Yardım Şubesi: İnsan sağlığıyla alakalı olan bu şube, dar olan bütçesine rağmen çalışmalarına önem vermiştir. Kendisine başvuran hastaları geri çevirmeyen şube, geziler esnasında fakir ve tedaviye muhtaç kişilere bakmış ve tedavi etmiştir. Cumhuriyetin ilanının 14. yıldönümü münasebetiyle şube, fakir çocuklar için 50 kat kıyafet yaptırıp dağıtmıştır.
6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi: Bu şubenin açtığı gece okulunda sekiz kişi başarılı olmuştur. Salonda bir ay süre ile zehirli gaz kursu verilmiştir. Bu kursa 150 memur katılmıştır.
7. Kitapsaray ve Yayın Şubesi: Maraş gazetesini kendi idaresine almıştır. Yönetimin değişmesi gazetenin muhtevasını da değiştirmiştir. Şehirde yapılan veya yapılacak olan işler fotoğraflarla yayınlanmış, bu durum da halkın ilgisini çekmiştir. Şehrin en işlek yerinde bir kitapsaray ve okuma odası açmıştır. Halkın daha fazla okumasını sağlamak için dönem içerisinde çıkarılan Cumhuriyet, Tan, Son Posta, Kurun, Son Telgraf gibi gazetelere abone olmuştur. Bu yıl itibarıyla kitapsaray'da bulunan kitaplar 1.000'i geçmiştir. Kitapsaray'da; gazete, dergi ve mecmua okuyanların sayısı 9.231 kişiye ulaşmıştır.
8. Köycülük Şubesi: Şubenin hedefi Türk milletinin özünü oluşturan Türk köylüsüne kültür ışığını ulaştırmak, köyüne yurduna faydalı, sağlam karakterli bireyler olarak yetiştirmektir. Bu şube köy gezilerine önemli bir yer ayırmıştır. Köylülerimizin sağlık ve ticaret yönünde bütün bilgilerini arttırmak hedefler içerisinde yer almıştır. Özellikle hayvanların ve mahsulâtın hastalıklardan nasıl korunacağı, ürünün kalitesinin nasıl arttırılacağı konusunda bilgilendirme toplantılarına yer verilmiştir. Köylü vatandaşların birbiriyle olan kardeşlik ve birlik duygularını arttırmak üzere ar ve temsil şubelerinden destek alınmıştır. Adı geçen bir yıl içerisinde Göksun, Çardak ve Elbistan yolu üzerinde yer alan köylere uğranmış, Efsus ve Çardak köylerinde “*Himmetin Oğlu*” piyesi gösterilmiştir. Köyün ve köylünün kalkınması yönünde konuşmalar yapılmıştır. Aynı güzergâhta bulunan Tanır ve Hunu köylerinde de eğlenceler tertip edilmiş, köyün sıtmahılarına kinin dağıtılmıştır. Lorşun, Berçenek ve Karagöz köylerinin yakın çevresinden geçilmiştir.
9. Müze ve Sergi Şubesi: Bu şube kendilerine ayrılan maddi kaynak nispetinde faaliyetlerini gerçekleştirmeye çalışmıştır. Maraş'ta açılan

iki biçki dikiş kursunun ürünleri Halkevi ve parti binasında sergiye çıkmıştır. Memlekette biçki ve dikişin ilerlemesi için çalışmalar yapılmıştır.

10. Halkevi Yönetim Kurulu: Bir yıl içinde 30 defa toplantı yapmış ve halkevinin daha iyi hizmet edebilmesi için bir takım kararlar almıştır

<sup>49</sup>.

1938'de halkevlerinin ülke çapında açılmasının kutlamaları yapılırken, Maraş Halkevi Başkanı Rıza Çuhadar Halkevlerinin kuruluşundan itibaren yaşanan gelişmelerin anlaşılması açısından, Halkevlerinin ilk çalışma yılı olan 1933 yılından, 24 Şubat 1938 tarihine kadar olan dönemde, ülke çapındaki faaliyetlerinin genel bir değerlendirmesini yapmış ve şu sonuçlara ulaşmıştır:

1933 yılında henüz Halkevleri 1 yaşındayken 915 konferans verilebilmiş, 1938 yılına gelindiğinde sayı 3.056'ya ulaşmıştır. Bu da 5 yılda halkevlerinin almış olduğu mesafeyi bize göstermektedir. Yine 1933'te 375 konser verilebilirken arttırılan imkânlarla bu rakam 1.164 konsere çıkarılmıştır. Başlangıçta 511 temsil verilirken, son dönemde sayı 1.549'a ulaşmıştır. Sinema ve radyolar her ne kadar bize çok yeni iki sektöre de aynı nispette artış görülmüştür. Kitapsarayları başlangıçta 59.444 kitap ile 149.900 okuyucuya sahipken, kitap sayısı 129.362 olmuş, okuyucuların sayısı ise 1 milyon 590 bine çıkmıştır. 1935 yılına 59 sergiyle başlayan Halkevleri, sayıyı 179'a çıkarmıştır. Yine aynı yıl 495 köye gezi düzenleyen Halkevleri, artık 1.495 köye ulaşabilmektedir. Halk dersleri 8.300'den 16.000'e ulaşmıştır. 1933'te halkevlerine 500 bin vatandaş gelirken, bu rakam 6 milyon 642 bine çıkarılmıştır.

1937 yılında faal üyelerinin sayısı 95.253 olan Halkevlerinde, mesleki dağılımda 8.877 öğretmen, 15.577 çiftçi, 23.935 işçi, 5.113 tüccar, 1.551 doktor, 1.904 avukat ve diğerleri başka sanat ve mesleklere mensup olan vatandaşlar yer almıştır. Bu da halkevlerinin her meslekten vatandaşa hitap eden yani ülkenin genelini kucaklayan kurumlar olduğunu göstermektedir.

Halkevlerinin genel bütçesi, 1937 yılı itibarıyla 2.270 lirası inşaaatla verilmek üzere 29.600 lira olmuştur.<sup>50</sup>

Halkevinin 1939 yılında yapmış olduğu faaliyetlere bakıldığında, Harp Akademisi Komutanlığı tarafından hazırlanan İstiklal Harbi, Büyük Taarruz, Başkomutanlık Meydan Muharebesiyle Maraş, Urfa ve Gaziantep mücadelelerini ihtiva eden bir filmin, Gaziantep ve Urfa'dan sonra Maraş'ta da 12.10.1939 tarihi itibarıyla gösterime gireceği halka duyurulmuştur. Herkesin istifade etmesi istenmiştir.<sup>51</sup> Yine aynı tarihlerde Aydın Vilayetine nakli

<sup>49</sup> Maraş, Sayı 228-89, 24 Şubat 1938, s. 4-6.

<sup>50</sup> Maraş, Sayı 228-89, 24 Şubat 1938, s. 2.

<sup>51</sup> Maraş, Sayı 312, 5 Ekim 1939, s. 1.

dolayısıyla şehrin valisi Sabri Çıtak şerefine arkadaşları tarafından Halkevinde bir toplantı yapılmıştır. Toplantıya şehrin ileri gelen aileleri, memurlar ve subaylardan katılım gerçekleşmiştir. Eğlente halkevi bandosu bulunduğu gibi halk şairi Mehmet Kiper tarafından irticalen güzel bir koşma okunmuş ve çok alkış almıştır. Yine İstiklal Okulu başöğretmeni Ruhi Şenel ve Parti Yönetim Kurulu üyesi Abdülkadir Arifoğlu tarafından da birer söylev söylenerek Maraş'ın bu ayrılıktan duyduğu üzüntü dile getirilmiştir.<sup>52</sup>

## Maraş Halkevi Binasının Yenilenmesi ve 1943 Sonrası Gelişmeler

Maraş Halkevi binası 25. 06. 1943 tarihinde kira bedeli olarak kendisine gönderilen 1000 lira tahsisat sayesinde iki oda bir salondan oluşan eski evkaf gazinosunu müsait bir hale getirerek yeni binasında 300 den fazla davetlinin iştirakiyle açılışını yapmıştır. Açılış törenine vali ve general de katılmıştır.<sup>53</sup>

Aynı tarihlerde sosyal faaliyetlerine bütçesinin ve kadrosunun olanakları çerçevesinde devam etmekte olan Maraş Halkevi, CHP binasının alt katında bulunan halkevi polikliniğiyle cumartesi-pazar hariç her gün 9'dan 12'ye kadar parasız muayene hizmeti vermiştir. Mahalle mümessilinden kâğıt getirdikleri takdirde ilaçlar da ücretsiz verilebilmektedir. Halkevinin bu yıllarda öğrencilere yönelik faaliyetleri de görülmektedir. Örneğin; bütünlemeye kalmış olan ortaokul öğrencilerine halkevi bünyesinde Matematik, Fizik, Kimya ve Fransızca derslerinden kurslar açılmıştır.<sup>54</sup> Yine halkevinin köycülük şubesi Eloğlu köyüne bir gezi tertip etmiş, geziye spor, sosyal yardım şubesi de katılmıştır. Hastalar ziyaret edilmiş, temsil kolu "İstiklal" piyesini oynamış, Karagöz oyunu gösterilmiş, köylüler bu ziyaretten oldukça memnun kalmıştır.<sup>55</sup>

25 Kasım 1943 tarihinde Maraş Halkevi'nin faaliyetleri hakkında yapılan açıklamalarda aşağıdaki başlıklar yer almıştır:<sup>56</sup>

1. Halkevi talimatnamesi esaslarına göre faaliyetlerine devam etmekte olan Maraş Halkevi, haftada iki gün olmak üzere bir müzik kursu açmıştır. Pazartesi ve perşembe günleri saat 15'ten 17.30'a kadar Kurtuluş Okulu öğretmenlerinden Lütfi Sungur'un idaresi altında devam eden çalışmalara hevesli olan öğrencilerin de katılımıyla bir caz takımı oluşturulmuştur.
2. Ulus okulları talimatnamesine göre halkevinde okuma yazma bilmeyen yurttaşların eğitimi için dersane açılmıştır. Albayrak okulu

<sup>52</sup> *Maraş*, Sayı 293, 1 Haziran 1939, s. 1.

<sup>53</sup> *BCA, CHP*, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s.29; *Maraş*, Sayı 505, 1 Temmuz 1943, s. 1.

<sup>54</sup> *Maraş*, Sayı 508, 22 Temmuz 1943, s. 1.

<sup>55</sup> *Maraş*, Sayı 523, 4 Kasım 1943, s. 1.

<sup>56</sup> *Maraş*, Sayı 526, 25 Kasım 1943, s. 2.

başöğretmeni Nurettin Tümer idaresinde pazartesi, çarşamba ve cuma günleri saat 19'dan 21'e kadar yapılan eğitim-öğretime devam edilmektedir. Gün geçtikçe katılan vatandaş sayısında artış olduğu tespit edilmiştir.

3. Halkevi'nin her hafta pazar günleri ücretsiz olarak oynattığı Karagöz oyununda Kanlı Kavak piyesi temsil edilmiştir. Bu piyesi üç yüzden fazla kişi izlemiştir.
4. Halkın okuma ihtiyacını tatmin etmiş olmak için halkevi kütüphanesinden bir miktar kitap müsamereler salonuna alınarak burada bir okuma odası vücuda getirilmesine karar verilmiştir.
5. İki aydan beri çalışmalarına devam eden halkevi futbol takımı pazar günü askeri (B) takımıyla bir maç yapmış, neticede 3-3 berabere kalmıştır. Yine bunu takip eden askeri (A) takımları arasında yapılan ikinci karşılaşmada 4-4 berabere kalmıştır.
6. Memlekette avcılığa olan hevesi arttırmak için spor şubesi mensuplarından bir kafilenin pazar günü topluca Kapıçam'a gitmek üzere hazırlık yaptıkları haber alınmıştır.

1943 yılının aralık ayında Maraş Halkevi CHP binasında açtığı kabartma nakış ve dikiş kursu büyük rağbet görmüş, 20 gün süren bu kursa büyük küçük 168 bayan katılmıştır.<sup>57</sup>

1944 yılına gelindiğinde ise Maraş Halkevi ve işleyişi hakkında bir takım suiistimallerin yaşandığına dair CHP Genel Sekreterliğine isimsiz bir mektubun gönderildiği anlaşılmaktadır. Mevcut Halkevi reisi olan Siret İstemi hakkında yapılan suçlamalarda aile toplantısı yaptığı, bu toplantıda tombala çekildiği ve at yarışı yapıldığı ancak kar ve zarar hesabının verilmediği bildirilmektedir. Ayrıca aynı şahsın halkevinin tamiri esnasında kira kontratına aykırı olarak halkevi zararına kendi kazancına anlaşmalar yaptığı, yüksek bedellerle kira verip iş yaptırdığı ve bu işten kendine menfaat sağladığı kaydedilmektedir. Yine Halkevi yararına müsamereler verilmiş, dışarıdan gelen tiyatroların halkevi adına verdikleri temsillerin bıraktığı hâsılat anında idare heyetine ve halkevi azalarına bildirilmemiştir. İdare heyeti Halkevi reisinin taraftarı olan kişilerden oluşturulmuş, sanat adamlarına yer verilmemiştir. Ayrıca muallimlerden bazılarına yüzlerce lira para verilmiş, halk türküsü ve şarkısı toplattırıldığı söylenmiş ancak bu kişilerin tam olarak ne yaptığı anlaşılamadığı gibi halka duyurulmamıştır. Halkevi reisinin kaba kuvvete başvurarak halkevi kâtibini dövmesi ise kendisini halkın nazarında daha da küçültmüştür.<sup>58</sup>

Bütün bu şikâyetlere Genel Merkez'den verilen cevapta "Maraş'ın öteden beri karışık bir yer olduğu, bu tür şikâyetlerin ise daha çok hissi olduğu kanaatini

<sup>57</sup> *Maraş*, Sayı 563, 13 Ocak 1943, s. 2.

<sup>58</sup> *BCA, CHP*, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 34.



doğurduğu gibi şikâyetçinin açık adres vermemesi ise şikâyetin dedikodudan ibaret sayılmasına” neden olmuştur.<sup>59</sup>

Yukarıdaki şikâyetlere rağmen şehrin yerel basını aynı yıllarda “*Halkevimizin çalışmaları memnuniyet verici bir duruma girdi*” şeklinde bir manşet atmış ve yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermiştir. Özellikle müzik ve temsil kollarının birlikte yaptığı çalışmaların memnuniyet verici olduğu üzerinde durulmuş, Ali Çamlıca’nın “*İnsan Sarrafı*” isimli piyesi büyük bir kalabalık tarafından izlenmiş, halk türküleri ve konser kısmı ise takdire şayan bulunmuştur.<sup>60</sup>

Halkevlerinin kuruluşunun 12. yıldönümü münasebetiyle 20 Şubat 1944 pazar günü halkevinde bir toplantı yapılmıştır. Dil Edebiyat Şubesi komite azası Oğuz Avcı, halkevlerinin hedefleri, Maraş Halkevinin şu ana kadar olan çalışmaları ve önümüzdeki yıldaki hedef programları hakkında bilgi vermiştir. Maraşlı saz şairlerinden Âşık Kiper ve Mehmet Temiz tarafından memleket havaları ve türküleri söylenmiş, gecede salonda Karagöz oyunları sergilenmiştir.<sup>61</sup>

Yine aynı yıllarda halkevinin ihtiyaçları için Maraş halkından nakit para yardımında bulunanlar olmuş, bu yardımları yapanların isimleri ve yaptıkları yardımlar ise şöyledir;

Tüccar Salman Zülkadir 200L., Çeltik Fabrikası sahibi Mahmut Çakmak 150L., Çiftçi Abdülkadir Aksöyek 100L., Bakırcı Ali Aras 100L., Eczacı Lütfi Köker 50L., Tüccar Mehmet Şirikçi 50L., Komisyoncu Mehmet Kadifeci 50L., Tüccar Hasan Doğan 50L. Toplamda 750L. bağış temin edilmiştir.<sup>62</sup>

1945 yılında Maraş’a modern bir halkevi binası yapılması düşünülmüş ve bu amaçla Genel Sekreterlik baş mimarı Seyfi Sonad Maraş’a gelmiştir. Abarabaşına yapılacak olan yeni Halkevi binasının planları için etütler yapılmış, ilgililerden bilgi alınmıştır.<sup>63</sup> 30 Ağustos’ta da hem halk partisinin hem de halkevinin temel atma töreni gerçekleştirilmiştir.<sup>64</sup> Bu tarihlerde Maraş Halkevi başkanı olarak Remzi Öksüz’ün adı geçmektedir. Yeni Halkevi reisi yapılacak işleri programlaştırarak çalışmalarına hız vermiştir. Müzik kolu için yapılan çalışmalarda Rıza Kocabaş isimli bir vatandaşın temin edilen piyano halkevine kazandırılmıştır. Ayrıca halkevinde akordiyon, saksafon, keman, kılarnet, mandolin gibi çok sayıda müzik aleti olduğu, ancak bunları gençlere öğretecek öğretmenin olmadığı, bu yüzden de acilen bir müzik öğretmenine ihtiyaç olduğu duyurularak, eğer bir müzik öğretmeni gönderilirse kendisine belediye bando

<sup>59</sup> BCA, CHP, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 33.

<sup>60</sup> Maraş, Sayı 532, 13 Ocak 1944, s. 2.

<sup>61</sup> Maraş, Sayı 538, 24 Şubat 1944, s. 1.

<sup>62</sup> Maraş, Sayı 552, 1 Haziran 1944, s. 1.

<sup>63</sup> Maraş, Sayı 591, 10 Mart 1945, s. 1.

<sup>64</sup> Maraş, Sayı 617, 8 Eylül 1945, s. 1-2.

şefi tahsisatından ayda 100 lira maaş verileceği CHP Genel Sekreterliğine bildirilmiştir.<sup>65</sup>

1946 yılında modern Maraş Halkevi inşaatının hızla devam ettiği anlaşılmaktadır. Havaların da iyi gitmesi sayesinde bodrum kat tamamlanmış, temsil salonunun inşaatında da bayağı mesafe alınmıştır. Diğer taraftan ocak ayı itibariyle halkevinde yapılan faaliyetler şöyle sıralanmıştır:<sup>66</sup>

1. Üçü Halkevi Temsil Kolu, ikisi Bölge Gençlik Kulübü tarafından halkevi salonunda beş müsamere verilmiştir.
2. Amatörler için resim ve fotoğraf sergisi açılmış, ilgilileri teşvik için birincilere armağanlar verilmiştir.
3. Geceleri biri halkevi salonunda, diğeri CHP Duraklı ocağında olmak üzere iki dersane açılmıştır.
4. Muhtelif okullarda okuyan kimsesiz ve yoksul öğrencilere 150 liralık yardımlar yapılarak ihtiyaçları temin edilmiştir.
5. Ayrıca evi yanan yardıma muhtaç bir yurttaşa da 50 liralık nakdi yardım yapıldığı öğrenilmiştir.

Halkevlerinin açılışının 14. yılı kutlamalarında yapılmakta olan yeni halkevinin Cumhuriyet Bayramından önce biteceği ve o zaman çalışmaların daha çok verimli olacağı konusunda açıklamalarda bulunulmuştur.<sup>67</sup>

1946 yılında halkevlerinin CHP ile olan bağlılığının sona ereceği konusundaki iddiaların gerçek olmadığı, kuruluşundan beri olduğu gibi halkevlerinin CHP'nin ayrılmaz birer kültür organı olarak kalacağı bildirilmektedir.<sup>68</sup> 1947 yılının mart ayında Maraş Halkevinin çalışmaları ile ilgili yapılan haberlerde, Halkevi salonunda ve CHP Duraklı ocağında ve Maraş Cezaevinde birer okuma yazma dershanesi açılmış ve çalışmaktadır. Yine yeni halkevi binasının bir salonunda ortaokul öğrencileri için matematik ve Türkçe kursları açılmıştır. Halkevi salonunda ilkokul öğrencilerine çiçek yapma kursu açılmış ve çalışmasına başlamıştır. Pazar günü akşamları Halkevi salonunda halk gecesi yapılmaktadır. Geniş bir programla yapılan bu halk gecelerinin büyük rağbet gördüğü bildirilmektedir.<sup>69</sup>

1940'lı yılların sonlarına geldiğinde halkevleri ile ilgili olan eleştirilerden Maraş Halkevinin de nasibini aldığı görülüyor. Maraş yerel basınında başlayan eleştiriler, ilk etapta yapıcı olarak görülmekle birlikte bu eleştirilerin 1948-49'lu yıllarda dozajının arttığı, açıktan açığa yoğun eleştirilere maruz kaldığı anlaşılmaktadır. Kimi yerel basında "*halkevimiz olmasaydı üzülürdük, keşke olsaydı*

<sup>65</sup> BCA, CHP, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 37.

<sup>66</sup> Maraş, Sayı 639, 2 Şubat 1946, s. 2.

<sup>67</sup> Maraş, Sayı 643, 2 Mart 1946, s. 1.

<sup>68</sup> Maraş, Sayı 651, 27 Nisan 1946, s. 2.

<sup>69</sup> Maraş, Sayı 697, 1 Mart 1947, s. 2.

da çalışıp memleketimize bayırlı olsaydık derdik. Ama güzel bir halkevimiz olmasına rağmen hakkıyla işletemiyoruz” şeklinde serzenişler işitilmeye başlanmıştır.<sup>70</sup>

1948 yılının mart ayında yerel basından Hizmet Gazetesinde yayınlanan Avukat Mehmet Aksöyek’in halkevlerinin durumu ile ilgili makalesinde, Türk Ocaklarının yerine kurulan Halkevlerinin iyi birer halef olamadıkları, kendi içlerinde bocalayıp, fikir ve teşkilat karışıklığı yaşadığı belirtilerek millet hazinesinden verilen paraların heba olduğu belirtilmektedir. Bunun en büyük sebebinin de teşkilatın kurulmasının ve kontrolünün ev ile ilgilenen halk ve münevver zümrenin elinde olmayışı, merkezden gelen basmakalıp fikir ve kanaatlerin ise soğuk karşılandığı, dolayısıyla Türk Ocaklarının yeniden canlandırılması fikrinin savunulduğu anlaşılmaktadır.<sup>71</sup>

Yine aynı yıl yerel basında yoğun eleştirilere maruz kalan Maraş Halkevi Başkanı Kemal Tolun, Atatürk ve arkadaşlarının yüksek gayelerle kurmuş olduğu bu kültür evlerini kendi menfaati için kullanmakla suçlanmış ve “adam sendecilik” felsefesi ile hareket edip halkı bu kurumlardan uzaklaştırdığı iddia edilmiştir.<sup>72</sup> Mütemediyen devam eden eleştiriler sonrası Halkevi Başkanlığına Remzi Çuhadar seçilmiştir.<sup>73</sup> Bu yıllarda baş gösteren eleştiriler sadece Maraş Halkevine mahsus değildir. DP’nin siyasi arenada güçlenmeye başlamasıyla birlikte Halkevlerinin yapılanmasına ve işleyişine genel anlamda bir eleştiri söz konusudur.

## Maraş’ın İlçelerinde Halkevlerinin Açılması ve Faaliyet Durumları

1940’lı yıllara gelindiğinde Maraş Halkevinin yanı sıra ilçelerinde de faaliyet gösteren halkevlerinin olduğunu görmekteyiz. Ancak bu yıllarda CHP’nin yapmış olduğu anket yoklamalarında mevcut olan halkevlerinin maddi imkânsızlıktan şikâyet edip ödenek istedikleri ve bir kısmının sadece kâğıt üzerinde görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu durumda olan halkevlerinden birisi de Pazarcık halkevidir. Pazarcık Halkevi 25 Şubat 1945 Pazar günü saat 15’de parti binasında Kaymakam Azmi Yumak’ın başkanlığında ve halkın iştiraki ile açılış töreni yapmıştır.<sup>74</sup> Halkevi başkanı Mehmet Özdal, 100 kişilik salon kapasitesine sahip olan halkevi için mahalli anlamda hiçbir surette gelir temin edemediklerinden bahsederek, 06. 12. 1950 tarihli bir yazıyla Bulgaristan’dan gelen göçmenlerin ilçe kaymakamlığınca geçici olarak her türlü şartlar zorlanarak barındırılmak istendiğini bu bağlamda halkevine de başvurulduğunu

<sup>70</sup> Maraş Postası, Sayı 2, 8 Ağustos 1947, s. 1.

<sup>71</sup> Hizmet, Sayı 6, 17 Mart 1948, s. 1

<sup>72</sup> Maraş Postası, Sayı 100, 10 Eylül 1948, s. 2.

<sup>73</sup> Maraş Postası, Sayı 204, 31 Aralık 1948, s. 1.

<sup>74</sup> Maraş, Sayı 599, 3 Mart 1945, s. 1.

ancak belirtilen günlerde ocak bucak kongresi yapılmakta olduğundan halkevinin göçmenlere terk edilemeyeceğinin bildirildiğini kaydetmiştir.<sup>75</sup>

Afşin Halkevi ise halk tarafından yapılmıştır. Afşin Halkevinin tam olarak açılış tarihi belirtilmemiş ancak 01.03.1950 tarihinde halkevinde göreve başlayan Zeki Kayıran isminde bir müstahdemden bahsedilmiştir. Bu da muhtemelen halkevinin açılış tarihine yakın bir zaman dilimini ifade etmektedir<sup>76</sup>. Halkevi binası olarak kullanılan yerin iki odasında kaymakamlık, salondan bölme bir kısmında da özel saymanlık daireleri bulunmaktadır. Halkevinin 258 kitabı vardır. Kadrosunda bulunan hizmetli Zeki Kayıran 30 lira maaşla çalıştırılmaktadır. Halkevinde temsil, spor, sosyal yardım ve köycülük kolları faaliyet göstermektedir. Mali imkân olursa kolların sayısının arttırılması istenmektedir. Halkevinde, halkevi başkanı Hayvan ve Sağlık Memuru olan Şükrü Gürgân, Temsil Kolu Başkanı öğretmen Mustafa Güneş, Spor Kolu Başkanı Belediye Muhasibi Mevlüt Soydan, Sosyal Yardım Kolu Başkanı Dispanser Sağlık Memuru Ziya Kaynak görev yapmaktadır. Halkevinin bir radyosunun olmamasından şikâyetçi olan görevliler mahalli yardımlarla ancak binanın ayakta tutulabildiğini bu yüzden radyo temin edemediklerini bildirmişlerdir.<sup>77</sup>

Andırın Halkevi, 1935 yılında kurulmuştur. Binası CHP'ye aittir ve tamire ihtiyacı yoktur. Halkevinde, spor, köycülük ve sosyal yardım kolu faaliyet göstermektedir. Halkevi Başkanı Sağlık Memuru Osman Çokak(?), Spor Kolu Başkanı Ziraat Muallimi Sami Emirmahmutoglu, Köycülük Kolu Başkanı ise Belediye Muhasibi Abdülkadir Güngör'dür. İlçe merkez nüfusunun bin kişi olması dolayısıyla mahalli gelir temin edilemediği bildirilmiştir.<sup>78</sup>

Elbistan Halkevi'de 23 Şubat 1936 tarihinde açılmıştır<sup>79</sup>. Kendisine ait binası ve kadrolu elemanı gözükmemektedir. Oluşturulan kollar arasında dil ve edebiyat kolu, köycülük kolu, sağlık ve sosyal yardım kolu, spor ve kitaplık kolu ile dershaneler ve kurslar yer almıştır ancak hiç birisi faaliyete geçirilememiştir. Halkevi Başkanı ilköğretim Müfettişi Necati Ergunöz, üyeler arasında da, Milli

<sup>75</sup> *BCA, CHP*, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 4-6.

<sup>76</sup> *BCA, CHP*, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 12.

<sup>77</sup> *BCA, CHP*, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 10-14.

<sup>78</sup> *BCA, CHP*, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 16-20.

<sup>79</sup> *Maraş*, Sayı 136, 7 Mayıs 1936, s. 1: Elbistan Halkevinin açılış tarihi *BCA, CHP*, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s.51'de 1935 olarak yer almıştır. Ancak *Maraş Gazetesinin* verdiği haberde Elbistan Halkevinin açılış tarihi 1936 olarak geçmektedir. Yine Akdeniz bölgesi halkevlerini yüksek lisans tezi olarak çalışan Hediye Titiz'de çalışmasında elde ettiği tarihi 1936 olarak vermiştir. Elimizde bulunan belge Elbistan'dan Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine gönderilmiş ve halkevinin suistimal edildiği ile ilgili şikâyetler içermektedir. Tahminimiz tarihin sehven 1935 olarak yazıldığıdır. Çünkü resmi yazının gönderim yılı da 1936'dır.

Eğitim Müdürü Turgut Tezel, Cahit Köker, Hakan Aksu, Baş Öğretmen Beşir Bayrak ve Öğretmen (?) Akat yer almıştır. Okuma salonu ve müsait binası olmadığı için faaliyetler yürütülemediği gibi gelen dergi ve gazetelerden de istifade edilemediği belirtilmektedir.<sup>80</sup>

1943 yılında Elbistan halkevi reisliğini üstlenen Sadri Kıymaz ilçede yaşanan imkânsızlıkları bir kez daha merkeze iletmiştir. Elbistan Halk Partisinin ve halkevinin yıllık tahsisatının 750 lira olduğu ve bu paradan halkevine düşenin ise 100 lira olduğu bildirilmiştir. Bu para akşam radyo dinlemek için yakılan odun ile gaz parasını dahi karşılamadığı için hiç olmazsa çıkan neşriyattan halkın faydalanması için ayda asgari 40 lira ücretle bir idare memurunun tutulması istenmiştir.<sup>81</sup> Bu isteğe olumlu yaklaşan CHP Genel Sekreterliği mühim bir kaza merkezinin halkevinin bu durumda olmasından üzüntü duyulduğunu bildirerek sıkıntıları şimdilik gidermek adına 500 lira yardım yapıldığını, bütçe işleri ile ilgili olarak vilayet idaresine bilgi verildiği, parti teşkilatı ile sıkı temas kurulup neticenin bildirilmesi istenmiştir.<sup>82</sup>

Maraş'ın bir başka kazası olan Göksun'da Halkevi 19.02.1939 tarihinde açılmıştır. Halkevi faaliyetlerine Spor, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Köycülük kollarıyla başlamıştır<sup>83</sup>.

## Maraş Halkevi'nin Yayın Organı Maraş Gazetesi

“Maraş Resmi Vilayet Gazetesi” olarak 1934 yılında yayın hayatına başlayan gazete, Cumhuriyet sonrası Maraş'ta düzenli olarak çıkan ve kırklı yılların sonuna kadar yayın hayatını sürdüren şehrin tek gazetedir. Haftada iki kez çıkarılmıştır. 4 Haziran 1936 tarihinde vilayetin uhdesinden çıkarılmış ve Halkevinin resmi yayın organı olmuştur. Aynı gün gazetede çıkarılan “Maraş Gazetesini bu nüshadan itibaren Halkevimiz çıkarıyor” başlıklı bir köşe yazısıyla gazetenin bundan sonraki hedefleri halka şöyle anlatılmış:

*“Gazete bu nüshaya kadar vilayetin malıydı. Özel kurulumuz Maraş'ta yayın işinin daba düzgün daba zengin başarılmasını istedi. Ve bunun çarelerini ararken evimizi buldu. Bu işi evimize verdi. Maraş'ta yurtstal, ulusal çalışmalar, çatısı altında toplayan evimiz bunu kwançla üzerine aldı. Maraş gazetesini halkımız bundan sonra yeni kısvede görecektir. Maraş ve Maraşlıyı ilgilendiren onların duygusunu zevkini okşayan yazılar sütunlarımızı dolduracaktır. İçtimai, iktisadi ve edebi yazılarımız bilhassa halkı ve köylüyü ilgilendirecek orijinal yazılar olacaktır. Gazetemiz yazılarında büyük kültür inkalâbımızın halk ve köylü arasında kolaylık ve sıratle yayılmasını gaye tutacaktır. Münevver gençliği halka doğru sevk edecek ve halkı münevver gençliğe çekecektir.*”

<sup>80</sup> BCA, CHP, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 20-25.

<sup>81</sup> BCA, CHP, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 44.

<sup>82</sup> BCA, CHP, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 43.

<sup>83</sup> Titiz, *Halkevlerinin Eğitim ve Tarih Çalışmaları 1932-1951*, s. 199.

*Edebiyatta hikâye, şiir mevzuları mahalli güzelliklerden mahalli vakalardan seçilecektir. Tab'an güzel yazı yazmak, ulusal duyguları şiirlerinde, yazılarında canlandırmak istidadında olan Maraş gençlerini gazetemiz etrafında toplayacak ve Maraş'ın Halkına, köylülerimize yazılarını tatlı tatlı okutacaktır."*

1948 yılına kadar yayın hayatına devam eden gazete, seneliği 52 tane hesabıyla 125, 6 aylığı 65 kuruş, tanesi ise 100 paradan satılmıştır. 1947 yılında "Maraş Postası", günlük ve siyasi memleket gazetesi olarak çıkmaya başlamıştır. 1948 de ise "Hizmet gazetesi" siyasi içeriyle Maraş'ta bu tarihlerde çıkan üçüncü gazete olarak yayın hayatına dâhil olmuştur<sup>84</sup>.

## Sonuç

Halkevleri sayısının 1950 yılına gelindiğinde ülke çapında 478'e, Halkodalarının ise 4.322'ye ulaştığı görülmektedir<sup>85</sup>. Demokrat Parti'nin 1946 yılında seçimlere girmesiyle birlikte bütçe görüşmelerinde Halkevleri, önemli bir tartışma konusu olmuştur. Özellikle partiyle olan bağı, partinin bir organı olarak algılanmasına sebep olmuştur. Halkevlerinin ve Halkodalarının, Medeni Kanun hükümlerine göre bina ve mülkleriyle partiden ayrılarak bir vakfa dönüştürülmesi istenmiş, ancak bu durum sağlanamamıştır.<sup>86</sup>

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü ise çok partili düzende demokrasinin gereği olarak Halkevlerinin çalışmalarını sürdürmesini istemiştir. Diğer kurulan yeni partiler, dernekler ve vakıflarla birlikte Halkevleri de bağımsız kültür kuruluşları olarak çalışmalarını sürdürebilirlerdi. Ancak yeni iktidar partisinin içerisinde yer alan belli bir kesimin Halkevleri ile ilgili menfi fikirlere sahip olması ve partiye yoğun baskı yapması üzerine DP iktidara geldiğinde Atatürk Devrimlerinden verdiği ödünler arasına Halkevlerini de eklemiştir. DP'nin Halkevlerinin kapatılması ile ilgili olarak hazırladığı 11 Ağustos 1951 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 5830 sayılı yasa ve "Resmi daire ve müesseselerin siyasi partilere bedelsiz mal devredemeyeceklerine ve bu daire müesseselerde münfesihi derneklere ait olup siyasi partilere terk edilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yapılmış olan binaların sahiplerine ve hazineye iadesine dair kanun" başlığı ile yayınlanmıştır. Yasa çıktıktan sonra hemen uygulanmış ve bütün ülkede var olan Halkevleri, Halk Partisi binaları ile diğer mal varlıklarına devletçe el konularak kapatılmıştır.<sup>87</sup>

1932 yılından itibaren ülkenin dört bir yanında faaliyet gösteren ve sayıları binlerle ifade edilen Halkevleri kuşkusuz ki cumhuriyet döneminin siyasi, kültür

<sup>84</sup> Maraş, Sayı 140-1, 4 Haziran 1936, s. 1; Maraş'ta çıkan süreli yayınlar Milli Kütüphane Arşivinden taranarak yayın tarihlerine ve mevcut nüshalarına ulaşılmıştır.

<sup>85</sup> T. Çavdar, *Halkevleri*, s. 882.

<sup>86</sup> N. G. Yeşilkaya, *Halkevleri*, s. 80; C. Polat, *Bolu Halkevi*, s. 65.

<sup>87</sup> A. Çeçen, *Halkevleri*, s. 210, 212.

ve ekonomik kurumları olarak oldukça başarılı işlere imza atmışlardır. Maraş Halkevi, 1934'ten itibaren oluşturduğu kollar sayesinde özellikle eğitim – öğretim konusunda açtığı dersane ve kurslarla şehre hizmet etmiş, cumhuriyetin getirmiş olduğu ilke ve inkılâplar doğrultusunda da halkı bilinçlendirmeye çalışmıştır.

4 Haziran 1936 tarihinde Maraş Vilayet gazetesi, Halkevi gazetesi olarak çıkmaya başlamış böylece istenilen hedeflere ulaşmak için yapılan veya yapılacak olan faaliyetlerin halka ulaştırılması ve gündemin canlı tutulması sağlanmıştır. Her ne kadar şehrin kültür ve medeniyet konusunda gelişmesi için çalışıldıysa da Halkevi yöneticileri ve CHP'nin yapmış olduğu yoklamalarda istenilen seviyeye ulaşamadığı görülmüştür. Halkevi yöneticileri bu duruma bütçe yetersizliği ve suistimallerle birlikte kısa sürede çok fazla başkan değişiminin yapılmasını göstermişlerdir.

Her şeye rağmen şehir halkı 1934 -1951 yılları arasında pek çok sosyal ve kültürel aktivitede yer almış ve eski alışkanlıklar bir nebze de olsa yerini cumhuriyetin ve inkılâpların getirdiği yeni özgürlükçü fikirlere bırakmıştır.

## Kaynaklar

### Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [ BCA, Ankara]

BCA, CHP, Fon: 490.0.1 Yer No: 496.1997.3.

BCA, CHP, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 4-6.

BCA, CHP, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 10-14.

BCA, CHP, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 16-20.

BCA, CHP, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 20-25.

BCA, CHP, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 44.

BCA, CHP, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 43.

BCA, CHP, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 29

BCA, CHP, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 34.

BCA, CHP, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 33.

BCA, CHP, Fon: 490.0.1 Yer No: 840.324.2, s. 37.

### Sürelî Yayınlar

*Maraş*, Sayı 48, 7 Ağustos 1934.

*Maraş*, Sayı 140-1, 4 Haziran 1936.

*Maraş*, Sayı 144-5, 2 Temmuz 1936.

*Maraş*, Sayı 153-14, 3 Eylül 1936.

*Maraş*, Sayı 157-18, 1 Ekim 1936.

*Maraş*, Sayı 126, 20 Şubat 1936.

- Maras*, Sayı 136, 7 Mayıs 1936.  
*Maras*, Sayı 140-1, 4 Haziran 1936.  
*Maras*, Sayı 141-2, 11 Haziran 1936.  
*Maras*, Sayı 146-7, 16 Temmuz 1936.  
*Maras*, Sayı 163-24, 12 Kasım 1936.  
*Maras*, Sayı 164-25, 19 Kasım 1936.  
*Maras*, Sayı 158-19, 8 Ekim 1936.  
*Maras*, Sayı 170-31, 7 Ocak 1937.  
*Maras*, Sayı 177-38, 4 Mart 1937.  
*Maras*, Sayı 228-89, 24 Şubat 1938.  
*Maras*, Sayı 312, 5 Ekim 1939.  
*Maras*, Sayı 293, 1 Haziran 1939.  
*Maras*, Sayı 505, 1 Temmuz 1943.  
*Maras*, Sayı 508, 22 Temmuz 1943.  
*Maras*, Sayı 523, 4 Kasım 1943.  
*Maras*, Sayı 526, 25 Kasım 1943.  
*Maras*, Sayı 563, 13 Ocak 1943.  
*Maras*, Sayı 532, 13 Ocak 1944.  
*Maras*, Sayı 538, 24 Şubat 1944.  
*Maras*, Sayı 552, 1 Haziran 1944.  
*Maras*, Sayı 599, 3 Mart 1945.  
*Maras*, Sayı 591, 10 Mart 1945.  
*Maras*, Sayı 617, 8 Eylül 1945.  
*Maras*, Sayı 639, 2 Şubat 1946.  
*Maras*, Sayı 643, 2 Mart 1946.  
*Maras*, Sayı 651, 27 Nisan 1946.  
*Maras*, Sayı 697, 1 Mart 1947.  
*Maras Postası*, Sayı 2, 8 Ağustos 1947.  
*Maras Postası*, Sayı 100, 10 Eylül 1948.  
*Maras Postası*, Sayı 204, 31 Aralık 1948.  
*Hizmet*, Sayı 6, 17 Mart 1948.

### **Kitap, Tez ve Makaleler**

- AKYÜZ Kenan (1986) “Türk Ocakları”, *Belleten*, C. 1, S. 196, s. 201-228.  
ARIKAN Zeki (1999) “Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi*, C. 6, S. 23, Ankara.  
AYDEMİR Şevket Süreyya (1971) *Makedonya’dan Ortaasya’ya Enver Paşa, C.II, (1908-1914)*, Remzi Kitapevi, İstanbul.



- BAYRAKTAR, Nuray (1999) *Halkevlerinin ülke kültürüne, insanın gelişimi ve dönüşümü açısından katkıları ve öneriler*, Halkevleri Yayınları, Ankara.
- BOZKURT Birgül (2007) *Cumhuriyet Halk Partisi'nin Eğitim Politikaları (1923-1950)*, (Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), İzmir.
- CHP *Halkevleri Talimatnamesi* (1932) Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara.
- CHP, XVI. *Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları* (1948),Ulus Basımevi, Ankara.
- ÇAĞBAYIR Y. (2007) *Ötüken Sözlük*, C. 5, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- ÇAVDAR Tevfik (1983 ), “Halkevleri”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 4, İletişim Yayınları, İstanbul, s. 877-884.
- ÇEÇEN Anıl (2000) *Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri*, Cumhuriyet Kitap Kulübü Yay., İstanbul.
- Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası* (1936) Ankara.
- KARAER İbrahim (1992) *Türk Ocakları (1912-1931)*, Türk Yurdu Neşriyatı, Ankara.
- KARPAT Kemal H.( 2009) *Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- “Maraş Türk Ocağı” (1340) *Türk Yurdu Dergisi*, No.1, C.I, Kasım 1924.
- POLAT Ceyhun (2010) *Halkevlerinden Bir Kesit Bolu Halkevi (1932-1969)*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- TEMİZHAN Oğuz (2006) *Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri*, (Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- TİTİZ Hediye (2012) *Cumhuriyet Döneminde Halkevlerinin Eğitim ve Tarih Çalışmaları 1932-1951, (Akdeniz Bölgesi Örneği)*, (Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.
- TUNÇAY Mete (1992) *T.C.'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, 3. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul.
- TURAN Şerafettin (2000) *Kökeni Ulusal Direnişe Dayanan Bir Devrim Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi*, Tüses Yayınları, İstanbul.
- TURAN Şerafettin(2010) *Türk Devrim Tarihi, Yeni Türkiye'nin Oluşumu (1923-1938)*, 3.Kitap İkinci Bölüm, 2. Baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- ÜSTEL Füsun (1997) *İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları(1912-1931)*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- YEŞİLKAYA Neşe G. (2003) *Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık*, İletişim Yayınları, Ankara.
- ZEYREK Şerafettin (2006) *Türkiye'de Halkevleri ve Halkodaları*, Anı Yayıncılık, Ankara.